

Forfatter: Jacobsen, Jørgen-Frantz

Titel: Udrag fra Nordiske Kroniker

Citation: Jacobsen, Jørgen-Frantz: "Nordiske Kroniker", i Jacobsen, Jørgen-Frantz: *Nordiske Kroniker*, 1943, s. 149. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-jacobjf_02-shoot-idm139956848013424/facsimile.pdf (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Nordiske Kroniker

ET NORDISK SPROGS UNDERGANG

I Skolen har vi alle lært, at Christian den Første, den bundløse Pengepung, i Aaret 1469 pantsatte Orkneyøerne og Shetland til den skotske Krone, fordi han ikke var i Stand til at betale Medgiften for sin Datter Margrete, der i dette Aar blev gift med den unge skotske Konge, Jacob III.

Naar danske Skibe nu passerer Sumburgh Head i Shetland, kan man om Bord undertiden høre en lille vemodig Bemærkning om, at disse Øer engang har været danske. Paa norske Skibe, hvor man er mere temperamentsfuld, siger man med lysende Øjne: „Dette er gammelt norsk Land“. Det er i øvrigt ogsaa mere korrekt, for det var af sit norske Rige, at Kong Christian pantsatte Øerne. Men ilde var det, og for dem, der har Følelse for det nordiske, er det bittert at tænke paa.

Lad gaa med Orkneyøerne. Efter hvad den nyeste Norgeshistorie oplyser, havde disse Øer i 1469 allerede længe været under stærk skotsk Indflydelse. Jarlerne havde i de sidste 90 Aar tilhørt den skotske Slægt St. Clair (Sinclair), og ogsaa Biskopperne var skotske. At Christian I for at spare 50,000 Rhingylden skilte sig af med disse halvskotske Øer, der efter al Sandsynlighed ikke i Længden vilde kunne bevares for Norden, er ikke saa oprørende. Men Shetland var endnu paa det Tidspunkt helt norsk, og det var slet ikke Meningen, at det skulde have været pantsat. Kun fordi Kongen ikke kunde erlægge de resterende 10,000 Gylden af Medgiften, lod han det gaa. For 8000 Gylden. 2000 Gylden betalte han nemlig kontant!

I de paafølgende 100 Aar beholdt Shetland sit nordiske Sprog, sin

nordiske Kultur, og sin livlige Handelsforbindelse med Bergen. Men saa begyndte ogsaa her den skotske Indflydelse at sætte ind — paa en dyster og blodig Maade. Det gamle, frie Bondesamfund kuedes og tilintetgjordes af et fremmed Fevdalvælde. Tragedien er kendt fra andre Lande. Men i denne Afkrog af Verden udspillede den i Ensomhed, uden at et Nødskrig nogen Sinde naaede frem over Havet. Det, der skete, var ikke udelukkende en stille Proces, der langsomt forvandlede et nordisk Folk til et britisk. Shetlands Historie i Aarene omkring 1600 former sig som en grusom Røverroman, det er en Serie Retsbrud og Voldshandlinger, en Undertrykkelsens Saga. Det lille Bondesamfund blev et hjælpeløst Offer for skotske Eventyrere, Drabsmænd og Bondeplagere. Værst af alle var Marie Stuarts uægte Halvbroder, Jarl Robert Stuart, og dennes Søn, Jarl Patrick Stuart, men ogsaa en Mand som Bothwell havde en Overgang Øerne i Len. Da Tiderne omsider blev mere humane, var Shetlands Jord samlet i store Godser, der udelukkende tilhørte skotske og engelske Lorder. Den indfødte Befolkning var sunket ned til at blive en Underklasse af usselt stillede Fæstebønder, hvis Afhængighed var saa stor, at de endog var pligtige til at aflevere deres Fiskefangst til Godsejerne. Det er uhyggeligt at tænke paa, at denne shetlandske Form for Livegenskab først blev afskaffet ved en Parlamentsakt af 1889.

Under alle disse Trængsler døde det nordiske Sprog paa Shetland en langsom Død. I forskellige engelske Skrifter kan man spore Døds-kampens Faser. I 1600-Tallet talte de fleste Shetlændere endnu Norn, som det gamle Sprog kaldtes. Men i det følgende Aarhundrede trængte Lavskotsk mere og mere frem som Talesprog. Endnu i 1750 dansede Shetlænderne den gamle middelalderlige Runddans under Ledsagelse af nordiske Viser. Paa den afsides Ø Foula kunde en skotsk Rejsende i Aaret 1774 nedskrive Fadervor og et helt Kvad paa Norn, ja endnu saa sent som i 1890'erne var der paa Unst en gammel Mand, der blandt andre Norn-Brokker kunde huske Ordene: halaget warte (helliget vorde). Men dette er en af de sidste henvejrede Klange af den nordiske Tunge, som uden at en Sjæl